

ΕΚΤΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ, ΑΡΤΙΟ ΤΕΣΣΑΡΙ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΜΟ (Μάιος 2008)

Συγγραφέας: ΝΙΚΟΣ ΞΥΔΑΚΗΣ

Όσα χρόνια θυμάμαι τις Κυκλάδες, δηλαδή τον εαυτό μου, θυμάμαι και το πρόβλημα της ελλιπούς ή ανύπαρκτης χωροταξίας, των σχεδίων πόλεων, των χρήσεων γης, των απειλούμενων οικισμών. Και τα θυμάμαι έντονα, διότι τα χρόνια της δικής μου θύμησης είναι τα χρόνια του τουριστικού θαύματος, της οικοπεδοποίησης, της κατάτμησης, της άγριας εκμετάλλευσης του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Και τα θυμάμαι με πίκρα και θυμό, κάθε φορά που ακούω για νέες μείζονες ρυθμίσεις, όπως το Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο που κατέθεσε προς διαβούλευση ο νυν υπουργός ΠΕΧΩΔΕ Γ. Σουφλιάς.

Το Εθνικό Σχέδιο κατάφερε να ξεσηκώσει εναντίον του χωροτάκτες, περιβαλλοντολόγους, δασολόγους, νομικούς, πολιτικούς – κυρίως για όσα αποφεύγει να ρυθμίσει, αλλά και για τις αυθαίρετες παραδοχές του και για την προγραμματική εμμονή του στην εκτός σχεδίου δόμηση και σε ξεπερασμένα μοντέλα άγριας ανάπτυξης. Οι συντάκτες του Σχεδίου και ο πολιτικός του ανάδοχος προφανώς δεν θέλουν να ρυθμίσουν, δεν θέλουν να προβλέψουν, δεν θέλουν να ανατρέψουν βολέματα και συμφέροντα. Αυτά εν έτει 2008, όταν το κορυφαίο και κυρίαρχο θέμα στην πολιτική ατζέντα είναι πώς θα επιβιώσουμε στον πλανήτη και πώς θα οικονομήσουμε τον βίο μας πάνω σ' αυτόν...

Ας πάμε λίγο πίσω στον χρόνο, εδώ κοντά. Η Μύκονος, πρωτοπόρος του τουρισμού και πρότυπο ανάπτυξης (αμφιλεγόμενο πια) για τα υπόλοιπα νησιά, αξιώθηκε μια χωροταξική μελέτη νωρίς, από τις αρχές της δεκαετίας του '60. Η μελέτη των Καλλιγιά-Παπαγεωργίου-Ρωμανού προέβλεπε πολλά και πρωτοποριακά για τον πνευματικό ορίζοντα της εποχής, το 1963· προσπαθούσε να δώσει σχήμα στην ανάπτυξη που είχε ήδη αρχίσει να φουντώνει: χωροθετούσε μαρίνα για γιωτ, χωροθετούσε νέες οικιστικές ζώνες, προστάτευε τον ιστορικό οικισμό. Παρότι η μελέτη απηχούσε προφανώς τη νοοτροπία του '60, την πίστη στη διαρκή και εντεινόμενη ανάπτυξη, την ανύπαρκτη μέριμνα για περιβαλλοντική προστασία, τη

λατρεία του αναδυόμενου μαζικού τουρισμού κ.λπ., παρ' όλα αυτά, ήταν φανερό η προσπάθεια να σχεδιαστεί ένα ορθολογικό μοντέλο, να δοθούν κατευθύνσεις, να μην αφεθεί ο τόπος στην τύχη του.

Κι όμως αφέθηκε. Η μελέτη αυτή και άλλη που ακολούθησε στο τέλος του '90, ουδέποτε απέκτησαν νομοθετική ισχύ, έμειναν στα χαρτιά και στα συρτάρια των υπουργών. Μισό αιώνα μετά, η Μύκονος και οι Κυκλάδες ολόκληρες δεν διαθέτουν χωροταξικό σχεδιασμό. Και η πρωτοπόρος του τουρισμού, όπως και οι ακουλουθούσες νήσοι του Αρχιπελάγους, παραδόθηκαν στην άναρχη δόμηση, στον κατακερματισμό της λιγοστής και σπάνιας νησιωτικής γης σε «άρτια τεμάχια των τεσσάρων στρεμμάτων», στον εποικισμό των κορυφογραμμών, στην καταπάτηση των αιγιαλών, στη θεσμισμένη παρανομία, εντέλει στη ραγδαία υποβάθμιση του τόπου με περιβαλλοντικούς αλλά και στενά οικονομικούς όρους...

Σαράντα χρόνια περίπου μετράει ο τουρισμός στο Αρχιπέλαγος. Κι όλα τα χρόνια πέρασαν χωρίς ουσιώδη σχεδιασμό, χωρίς μέριμνα για το μοναδικό περιβάλλον των νησιών, για το εύθραυστο οικοσύστημα. Τα νησιά, μονάκριβο κεφάλαιο, σώρευσαν κέρδη στους κατοίκους τους και στο κράτος. Κέρδη, ναι. Αλλά με ποιο τίμημα... Ξεπουλώνοντας ευκαιριακά ό,τι πολυτιμότερο διαθέτει αυτή η χώρα: τοπίο, κάλλος, περιβάλλον. Ίσως είναι η μοίρα μιας χώρας φτωχής σε πρώτες ύλες και σε παραγωγική γη, που διαθέτει όμως τόση φυσική ομορφιά· πουλάει το κάλλος της. Αυτή την, ας πούμε, μοίρα οι άπληστοι άνθρωποι του καιρού μας τη μεταφράζουμε σε ολοσχερή διασπάθιση του φυσικού κεφαλαίου: τα τρώμε όλα, τώρα, βγάζοντας τα μάτια των ερχόμενων γενεών.

Επανερχόμαστε στην ανεύρετη χωροταξία των Κυκλάδων. Άρχισαν πάλι να εκπονούνται μελέτες στις αρχές του '90, στο πλαίσιο του προγράμματος ENVIREG-κοινοτικό το πρόγραμμα, κοινοτικοί οι πόροι και η παρότρυνση για προστασία του περιβάλλοντος· το αθηναϊκό κρατίδιο ακολουθούσε τις ντιρεκτίβες. Είπαμε, δεκαετία '90, οι συνειδήσεις είχαν αλλάξει: η οικολογία, οι ήπιες επεμβάσεις, η μελέτη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τις ανθρώπινες δράσεις, η βιώσιμη ανάπτυξη, η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων, είχαν μπει στο καθημερινό εννοιολόγιο. Συντάχθηκαν μελέτες, προβλέφθηκαν χρήσεις γης, ζώνες οικιστικού ελέγχου, αποθέματα εδαφών, λιμενικές εγκαταστάσεις κ.λπ. Βέβαια, οι όποιες προβλέψεις και διευθετήσεις αφορούσαν πλέον ένα ανάγλυφο λίγο-πολύ διαμορφωμένο, δηλαδή κατεστραμμένο. Αλλά, τέλος πάντων, κάτι πήγε να γίνει.

Δεν έγινε. Τα χρόνια που ακολούθησαν, οι μελέτες πέρασαν από δημοτικά συμβούλια, τοπικές κοινωνίες, διαβουλεύσεις, κοπτοραπτική... Και ξέμειναν ειρωνικά στα συρτάρια των Υπουργών Χωροταξίας και Περιβάλλοντος, όλη την επόμενη δεκαετία, τη δεκαετία ακριβώς που αποσιμεντώθηκε το σύμπαν, χωρίς ζώνες ελέγχου, αλλά με το παλιό γνωστό μοντέλο «εκτός σχεδίου, τεμάχιο άρτιο τεσσάρων στρεμμάτων», όπου οικοδομούνται νομίμως 200 τ.μ. και παρανόμως όσα αντέχεις. Κτηνώδεις βίλες, πισίνες σε περιβάλλον δομικής λειψυδρίας, συγκροτήματα ρουμ, κατάτμηση γης, ιλιγγιώδης κερδοσκοπία. Σε μια κοινωνία όπου κυβερνούν οι εργολάβοι, οι διεφθαρμένοι της Πολεοδομίας, οι ρουματζήδες και οι μαντράδες υλικών, γιατί να γίνει ρύθμιση και χωροθέτηση, γιατί να προστατευθεί η πατρίδα από τις ορδές εποίκων και κερδοσκόπων;

Σε αυτό τον κόμβο συναντώνται η ακηδία, η δειλία και η κουτοπονηριά των πολιτικών, με την απληστία, την προσοδοθηρία και την αφροσύνη των τοπικών κοινωνιών. Στις πλείστες των περιπτώσεων οι τοπικές κοινωνίες πλειοψηφικά, εκφραζόμενες μέσω αιρετών δημοτικών αρχόντων, νομαρχιακών συμβουλίων, βουλευτών και επαγγελματικών ενώσεων, μπουκοτάρουν οποιαδήποτε απόπειρα ρύθμισης και σχεδιασμού, εφόσον θεωρούν ότι θίγει το ιερό real estate και την αχαλίνωτη οικοδόμηση. Η χωροθέτηση δράσεων και βίου απειλεί τα οικόπεδα· ποιος νοιάζεται για το μέλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη;

Ο λαός υπερασπίζεται λυσσαλέα το κατακτημένο του δικαίωμα στην αταξία και στο τσιμέντο. Αυτόν τον λαό, τον οικοδόμο και νοικοκύρη, τον οικοπεδούχο, τον πλαστουργό υπεραξιών real estate, ακούει ο Υπουργός Χωροταξίας. Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης, το εκτός σχεδίου, το αυθαίρετο, το χύμα και όπως λάχει, θεραπεύει το Εθνικό Σχέδιο, κατ' ευφημισμόν Χωροταξικό. Όλο δικό μας.

(Ακούμε τον Ρώμο Φιλύρα: «Όχλε, λαέ βαρβάρων σπέρμα νόθο/πού τη βρίσκεις την κρίση και χτυπάς/στη ρίζα τον ακόρεστό μου πόθο;/Α μαστροπέ, στην άβυσσο με πας!»).

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» στις 4 Μαΐου 2008, σ. 23.